

Битка за секоја капка вода

„Последиците од климатските промени се сложени и долготрајни, и во иднина ќе имаат влијание врз сите сектори поврзани со водите, вклучувајќи ги тука: водата за пиење, индустријата вода, која се користи во земјоделството, во екосистемите, навигацијата и хидроенергетиката. Се предвидува дека најранливите заедници во светот ќе бидат најтешко погодени од последиците“.

(Бан Ки-мун, генерален секретар на ООН)

Најголем дел од водните ресурси на Земјата се ресурсите на солена вода, додека само 2,5% е слатка вода. Околу 70% од свежата вода која е на располагање на планетата е замрзната во ледените капи на Антарктикот и на Гренланд. Преостанатите 30% (што е еднакво на само 0,7% од вкупните водни ресурси во светот) е на располагање за консумирање и потрошувачка. Од овие 0,7%, приближно 87% се користат во земјоделски цели.

Според Меѓународната Студија за управување со водите во земјоделството, еден од тројца жители во светот веќе се соочува со недостиг од вода. Околу 1,2 милијарда луѓе, или една петтина од светската популација живеат во области на физички недостиг на вода, додека 1,6 милијарда луѓе, што претставува речиси една четвртина од светската популација, живеат во земји во развој кои ја немаат неопходната инфраструктура за преработка на водата од реките и другите слатководни ресурси.

Според Меѓународниот панел за климатски промени, постојат четири главни фактори кои придонесуваат кон недостигот на вода. Еден од нив е порастот на населението. Во минатиот век, светската популација се зголеми трипати, и се очекува од сегашните 6,5 милијарди да порасне на 8,9 милијарди до 2050 година. Искористувањето на водата се зго-

Климатските промени сега се научно утврден факт и клучен предизвик за човековиот развој во 21 век. Она што го правиме денес ќе има последици што ќе траат и повеќе од еден век. Изборите што ги правиме денес ќе имаат влијание не само врз нашите животи туку и врз животите на нашите деца и внуци. Ги предизвикува луѓето да размислуваат за својот придонес во животните услови на единственото нешто заедничко за сите нас - планетата Земја. Климатските промени претставуваа сериозен предизвик за економскиот развој со можно влијание во сите сфери на општеството. Светот сè уште има време да го смени курсот. Веќе се преземени напори на национално ниво и во оваа серија написи во Скопје ќе ги разгледаме прашањата поврзани со климатските промени, како и активностите што може да ги преземеме и како држава, во рамките на нашите заедници, и како поединци.

ности. Достапноста на вода за пиење е од есенцијално значење, и не може да биде исклучена од плановите за управување со водите. Употребата на водата во индустријата е исто така важна, воедно и за унапредување на економскиот раст. Побарувањата на домаќинствата, земјоделството и индустријата, може да предизвикаат конфликт околу достапноста и употребата на водата. Денес, повеќе од една милијарда луѓе сè уште немаат пристап до чиста вода, додека пак над две милијарди луѓе немаат соодветни санитарни услови. Промените на хидролошкиот циклус ќе ја намалат достапноста на водата за човечката популација, во однос на квантитетот, квалитетот и водоснабдувањето. Овие услови ќе бидат дополнително влошени со зголемување на природните катастрофи и нивните влијанија врз водата.

Сепак, климата е само еден од факторите кои ќе влијаат врз идната побарувачка и снабдување со вода. Населението, технологијата, економските услови, социјалните и политички фактори, како и важноста што општеството ја дава на алтернативите на водната искористеност, се исто така важни за понудата и побарувачката на вода. Широк спектар на неклиматски фактори влијаат на квантитетот и квалитетот на слатководните резерви. Кога искористувањето на подземните води го надминува квантумот на нејзиното повторно полнење, површинските и подземните водени резерви се деградирани, со што се надминува капацитетот на водниот систем да ги асимилира загадувачките мате-

формации и услови кои се потребни за поддршка на адаптацијата. Адаптацијата, во овој контекст, треба да се заснова на разбирањето на локалните начини на живот, надополнета со конкретните климатски ризици и нивното влијание.

Предизвикот лежи во воведување на таквите мерки во области каде луѓето во моментов не се доволно запознаени со новите ризици поврзани со климатските промени, како и нивото на сериозност на проблемот. Потребна е промена на перспективата, затоа што традиционалните знаења се соодветни само за традиционалните проблеми. Мерките за адаптација вклучуваат многу институционални, образовни и проектни промени.

Во текот на изминатите неколку години, УНДП ги поддржува националните власти во подготовката на национални стратегии, политики и планови кои се однесуваат на ефектите од климатските промени, кои се протегаат низ клучните сектори, вклучувајќи ги и оние кои се особено зависни од водата, под закрила на Конвенцијата на Обединетите нации за климатски промени. Покрај тоа, напорите за справување со климатските промени од аспект на управување со водените ресурси, се вршат преку развој на планови за сливните подрачја во области од посебно еколошко значење, како на пример екосистемот на Преспанското Езеро.

Интегрираното управување со водените ресурси е широко признат инструмент за истражување на адаптивните мерки

УНДП ја поддржува подготовката на Планот за управување со водите на Преспанското Езеро, кој е прв план од ваков вид во земјата и поширокиот регион

лемува двапати побрзо од зголемувањето на популацијата. И покрај тоа што во моментов не постои глобален недостиг на вода, се зголемува бројот на региони во светот на кои водата хронично им недостига. Вториот фактор укажува на тоа дека со зголемената урбанизација ќе се зголеми и побарувачката за вода во погусто населените места. Третиот фактор е големата потрошувачка на вода - како што светот станува сè поразвиен, количеството на искористување на водата во домовете се очекува да порасне. И како последен, но не помалку значаен фактор - климатските промени влијаат на намалување на ресурсите на свежа вода. Научниците од целиот свет веќе се согласуваат дека промените во квалитетот на водата, количеството и достапноста, ќе се случуваат најмногу под влијание на тековните климатски промени.

ЕФЕКТИВНО УПРАВУВАЊЕ СО ВОДАТА

Ефектите од климатските промени веќе се чувствуваат во многу сектори, од кои најранливи се: земјоделството, екосистемите, здравството и крајбрежјата. Расположливите водни ресурси се клучните елементи од кои во голема мера зависи постоењето и идниот развој на сите погоре споменати сектори. Но, исто така, многу е важно да се разберат последиците од глобалните климатски промени врз светските водни ресурси, како и да се преземат мерки со чија помош ќе се контролираат тие промени. Поради тоа, потребна е разумна употреба на водните ресурси од речните басени и сливови, како најсоодветна рамка за планирање.

Зголемувањето на глобалните температури ќе доведе до интензивирање на хидролошкиот циклус, што ќе резултира со посуви топли сезони и повлажни врнежливи сезони, а потоа и зголемен ризик од поекстремни и чести поплави и суши. Климатските промени, исто така, ќе имаат значително влијание врз достапноста и квалитетот на вода. Со промената на глобалните хидролошки циклуси, како и зголемената побарувачка на вода, промената на климата неизбежно ќе влијае на сите сектори кои зависат од водата.

Пристапот до вода игра клучна улога во развојот - таа го одржува човечкиот живот, првенствено преку директно консумирање, како и во земјоделството и индустријските актив-

ности. Од друга страна, ефективното снабдување со вода може да се зголеми со инвестиции за развој, заштита и обновување на резервите со вода. Поради овие комплексности поврзани со водата, особено во контекст на тековните климатски промени, управувањето со водените ресурси мора да биде спроведено на интегриран начин, наместо парцијалниот пристап кој развојот на различните сектори го третира одвоено.

Постојат два начина за справување со ризиците од климатските промени - намалување на емисиите на стакленички гасови за да се намали влијанието на климатските промени, како и адаптација на влијанието на климата за да се минимизираат ефектите.

Ублажувањето на ефектите од климатските промени налага преземање мерки, структурни и неструктурни, за да се ограничи нивото на емисии на стакленички гасови во атмосферата. Ова се постигнува преку развој на соодветна технологија за намалување на емисиите и нивно редуцирање уште на самиот извор. Мерките за ублажување на ефектите вклучуваат енергетска ефикасност, промоција на обновливи извори на енергија, и тргување со јаглерод.

Сепак, реалноста е дека климатските промени веќе се случуваат. Дури и кога напорите за ублажување би можеле веднаш да ги сведат глобалните емисии на стакленички гасови на нула, има влијанија од климатските промени на кои и понатаму треба да се работи. Адаптацијата подразбира преземање на систем мерки, како одговор на сегашните и потенцијалните ефекти од климатските промени, да се ублажат штетите, но и да се искористат сите потенцијални можности кои можат да произлезат од климатските промени.

Развојот, во суштина, може да се насочи кон создавање адаптивни капацитети. Може да им помогне на сиромашните земји да бидат помалку ранливи на влијанието од климатските промени, преку постигнување разновидност на економиите, зголемување на нивниот пристап кон пазарите, пристапот кон образование и здравствена заштита, како и градење на социјални и финансиски безбедносни мрежи. Затоа насочениот развој на природниот, физичкиот и човековиот капацитет е клучен, вклучувајќи на пример инвестирање во инфраструктури на сливни подрачја или создавање на добри земјоделски практики. Адаптивниот капацитет има за цел креирање на локални ин-

кон климатските промени. Стратегиите за успешно интегрирано управување со водите, меѓу другото ги вклучуваат: општо-то јавно мислење, преобликување на процесите на планирање, координирање на земјишните и водените ресурси, поврзување на квантитетот и квалитетот на водата, заедничко искористување на површинските и подземните води, и заштита на природните системи. Покрај тоа, интегрираните стратегии директно се насочени кон отстранување на пречките во протокот на информации. Поконкретно, интегрираниот пристап за управување со водата може да помогне за решавање на конфликтите помеѓу конкурентските корисници на вода.

ПЛАН ЗА ПРЕСПАНСКО ЕЗЕРО

УНДП, преку финансиски средства обезбедени од Глобалниот еколошки фонд (ГЕФ), во моментов ја поддржува подготовката на Планот за управување со водите на Преспанското Езеро, кој е прв план од ваков вид во земјата и поширокиот регион, според принципите на Интегрираното управување со водените басени (Integrated River Basin Management), кои неодамна се вградени во новите прописи за управување со водите. Хидролошките и анализите за побарувачката на вода во различни сектори, се одвива според веќе постојните сценарија за климатски промени во земјата, како што е предвидено од страна на двата национални извештаи за климатски промени. Планот има цел да изгради патоказ за идниот одржлив развој на секторите кои зависат од водата, како што се земјоделството, водоснабдувањето, третманот на отпадните води, индустријата, итн, со обезбедување на правична распределба на расположивите водни ресурси, одржување на оптималниот проток и подобрување на квалитетот на водата.

Планот за управување на водните сливови ќе обезбеди солидна научна, но исто така и правна основа за одржливо користење на водните ресурси на овој езерски екосистем, особено ранлив на климатските промени и антропогените влијанија. Тој има потенцијал да послужи како регионален модел за интегрирано планирање за управување со водите, осетливи на можните климатски промени.

(продолжува)